

Behandling med opioider

For langvarige smerter

Lars-Petter Granan
Christopher Ekholdt
Tone Marte Ljoså

Agenda

- ReKS oppdrag fra Helse Sørøst: Metodebok
- Opioidbehandling for langvarig smerte i dag
- Lokal veileder for opioidbehandling ved langvarige smerter
  - Rammer for opioidbehandling
  - Indikasjoner for opioidbehandling
  - Kontraindikasjoner for opioidbehandling
- **Diskusjon underveis**

Smertebehandling (ReKs/HSØ)

Metodebok • 🕒 24.11.2024 • Utgiver: Regional kompetansetjeneste for smerte

---

Dette er en metodebok i smertebehandling. Boken er utgitt av Regional kompetansetjeneste for smerte (ReKS) ved Oslo universitetssykehus på oppdrag fra Helse Sør-Øst.

Metodeboken skal omfatte hele behandlingsløpet for pasienter med langvarige smertetilstander. Målgruppen er helsepersonell i primærhelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten (sykehusene) og tredjelinjetjenesten (de tverrfaglige smerteklinikkene). Den skal også romme den initiale behandlingen før smerten blir langvarig (dvs. varer i mer enn tre måneder).

For statistikk over oppslag i boken, [klikk her](#).

Metodeboken på nett

Det finnes mange ulike metodebøker.
Gjør vår til favorittbok!

Google

Metodebok langvarige smert

metodebok for langvarige smertetilstander

Metodebok for langvarige smertetilstander

Metodeboken er en praktisk håndbok og ingen lærebok i smertemedisin. Første versjon retter seg først og fremst mot leger som møter pasienter med langvarige ...

Oslo universitetssykehus

Metodebok for langvarige smertetilstander

Regional kompetansetjeneste for smertebehandling er ans...
understretkes at dette er en praktisk håndbok og ingen lærb...

Helsebiblioteket

Langvarige smertetilstander (Regionale metodebøker)

Metodeboken er en praktisk håndbok og ingen lærebok i s...
seg først og fremst mot leger som møter pasienter med lar...

Helsebiblioteket

Langvarige smerter

UpToDate2022. 9. Regional kompetansetjeneste for smerte...
smertetilstander. Versjon 1.0. 2021 [Available from: https...

metodebok.

Forord

Metodeboken skal omfatte hele behandlingsløpet for pasi...
smertetilstander. Det vil si at den skal dekke et behov bår...

Metodebok for langvarige smertetilstander

Her finner du lenke til ReKs sin Metodebok for langvarige smertetilstander. Metodeboken er en praktisk håndbok og ingen lærebok i smertemedisin. Den utvikles stadig. Boken finnes på nett, men kan også lastes ned på mobiltelefon via appen Metodebok (se nedenfor). Hvis du har appen lastet ned, kan du få pushvarsler ved endringer.

Illustrasjon: Christopher Ekholdt

[Lenke til metodeboken finner du her!](#)

metodebok.no

Smertebehandling (ReKs/HSØ) → Langvarige smerter

Langvarige smerter

Forord

Generelt om langvarige smerter

Tiltak

Diagnostikk

Tilst

Hen

Smertebehandling (ReKs/HSØ)

Metodebok • 01.02.2023 • Utgiver: Regional kompetansetjeneste for smerte • Om boken

☆ Sett som startside på metodebok.no

Søk i "Smertebehandling (ReKs/HSØ)"

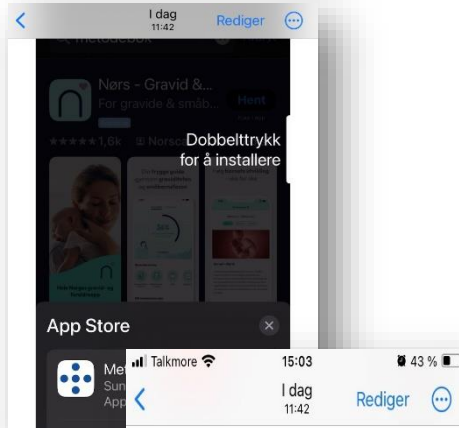
Søk

Langvarige smerter

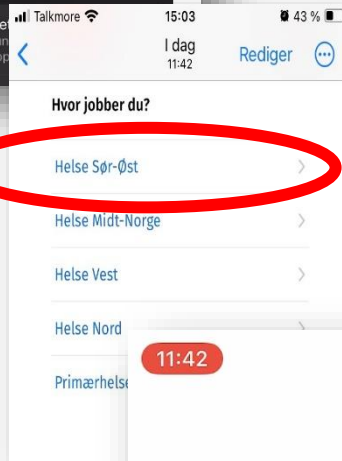
Sett som favoritt!

Metodeboken som app

Installer Metodebok fra Appstore/Google play

Åpne appen
Velg Helse
Sør-Øst

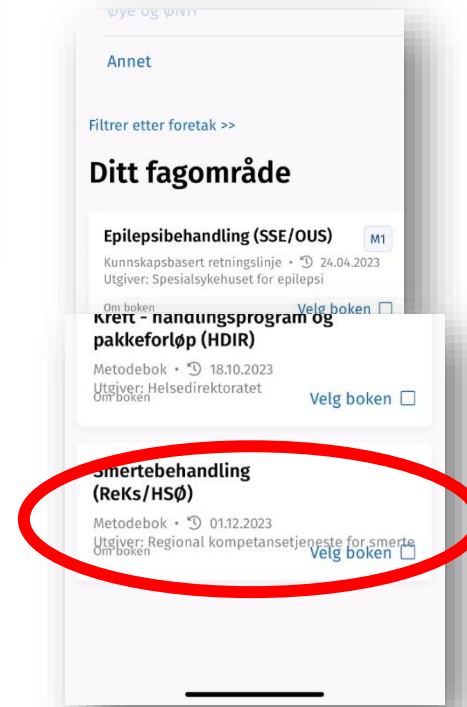
Du skal nå legge
til boken i appen

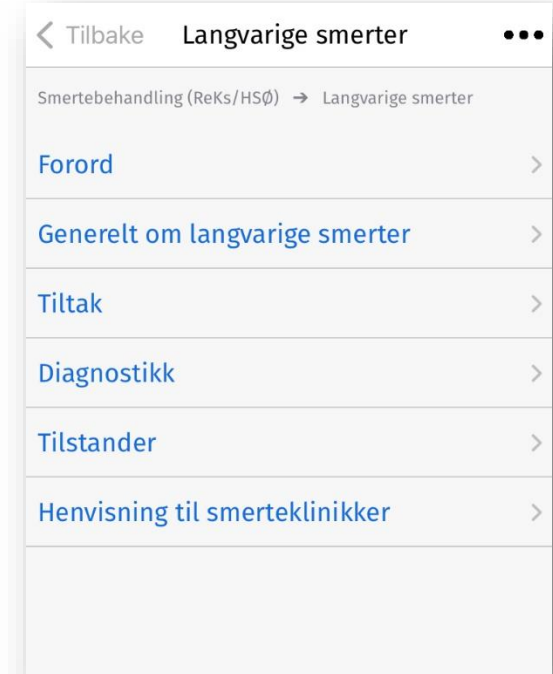
Scroll ned til
Fagområde ANNET

Scroll ned til
Smertebehandling

Metodeboken er klar til bruk!

QR-kode til Metodebok for smertebehandling

Opioidepidemien i Norge?

Endringer i opioidbruken i Norge må tas på dypeste alvor

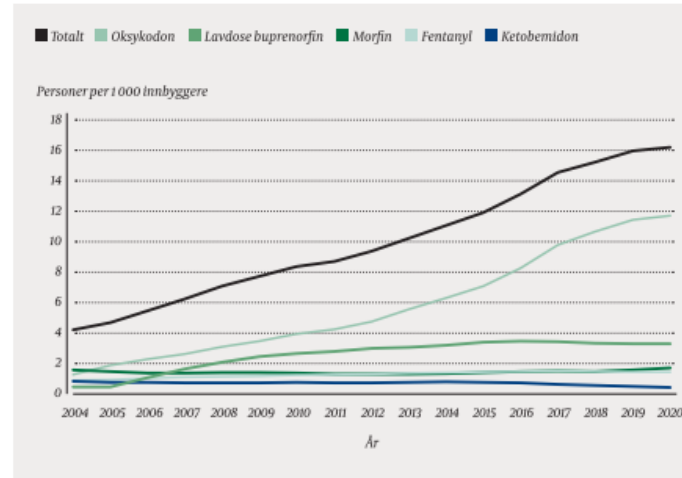
Vi trenger mer kunnskap om konsekvensene av vedvarende opioidbruk før vi kan si at det ikke er grunn til bekymring.

Vi har en pågående debatt om hvorvidt vi har en «opioidepidemi» i Norge. At andelen opioidbrukere har vært stabil, brukes ofte som et argument for at det ikke er noen grunn til bekymring (1, 2). Vi ønsker å nyanse dette bildet, da det bak den totale opioidbruken skjuler seg uheldige bruksmønstre som bør følges videre og tas tak i.

Flere bruker opioider over lang tid
Når man ser på totalt antall opioidbrukere, sier dette ingenting om de endringene som har skjedd i ulike bruksmønstre. De fleste som bruker opioider, henter ut én resept, mens et mindretall henter ut opioider på resept gjentatte ganger over lengre tid (vedvarende opioidbruk) (3, 4). Opioider er indisert ved akutte smerter, men ved vedvarende bruk er ikke den smertelindrende effekten godt nok dokumentert. Samtidig kan slik bruk være forbundet med negative konsekvenser.

«Når man ser på totalt antall opioidbrukere, sier dette ingenting om de endringene som har skjedd i ulike bruksmønstre»

Prevalenstall basert på alle opioidbrukere skiller ikke mellom akutt og vedvarende bruk og er dermed ikke tilstrekkelig for å kunne si noe om endringer i opioidbruk som det bør følges spesielt nøye med på. Vi har nylig vist at rundt 60 000 personer i Norge hadde vedvarende bruk av opioider i 2019 og at dette var en økning på 10 000 personer siden 2011 (5). De fleste fikk opioider utelukkende forskrevet utenfor blåreseptordningen for langvarige, sterke smerter eller palliativ behandling. Dette tyder på

Figur 1 Antall personer per 1000 innbyggere som har fått utlevert minst ett «sterkt» opioid på resept i perioden 2004–20 totalt og fordelt på type legemiddel. Data fra Reseptregisteret (6).

at det finnes en stor gruppe pasienter med vedvarende opioidbruk som blir behandlet med opioider over lang tid uten klar indikasjon og god og nødvendig oppfølging.

Økt bruk av «sterke» opioider

Tall for den totale opioidbruken sier heller ingenting om de endringene som har skjedd i typen opioider som forskrives. Opioidepidemien i USA startet i slutten av 1990-årene med en kraftig liberalisering i bruk av potente opioider, spesielt oksykodon, for ikke-maligne smertelidelser. Det er derfor grunn til å følge utviklingen i forskrivning av oksykodon i Norge spesielt nøye. Tall fra Reseptregisteret viser at antallet brukere av «sterke» opioider øker og at denne økningen er drevet av en økning i bruken av oksykodon, til en viss grad også en økning i bruken av lavdose buprenorfin (6) (figur 1). Oksykodon har ikke erstattet andre «sterke» opioider, da bruken av disse har vært mer eller mindre stabil siden 2004.

De «svake» opioidene kodein eller tramadol brukes i mye større grad enn «sterke» opioider i Norge. Det har riktignok vært en mindre nedgang i bruken av «svake» opio-

ider de senere årene, men denne nedgangen kan ikke forklare hele økningen i bruken av oksykodon. En dreining fra «svake» til «sterke» opioider er heller ikke uproblematisk.

En stor andel av de vedvarende opioidbrukerne i Norge benytter også andre vanedannende legemidler (5). Dette er i strid med nasjonale retningslinjer og øker risikoen for utvikling av avhengighetsyndrom. Vi vil også påpeke at det i Norge har skjedd en endring i hvilke opioider som dominerer i statistikken over overdosedødsfall. Det har vært en utvikling mot at flere dør av overdose knyttet til smertestillende legemidler som inneholder opioider enn av heroin.

Vi har ikke en «opioidepidemi» i Norge lik den man har i USA, men for å unngå en slik utvikling er det viktig å følge med på de mulige urovekkende trendene som allerede er avdekket. Vi trenger også mer kunnskap om risikofaktorer og konsekvenser av vedvarende opioidbruk i den norske befolkningen.

Indikasjon for opioidbehandling

Av langvarig smerte

Lokal retningslinje

Lokal retningslinje – under utarbeiding

«Opioid-arbeidsgruppe» med leger og sykepleiere på avdeling for smertebehandling

- Lars-Petter Granan
- Maren Tönnis
- Unni Halvorsen
- Cecile Gaare Nordahl
- Tuva E. Wyller
- Sabina Tunte
- Stina Hødnebø
- Tone Marte Ljoså

Retningslinjen gjelder

- Pasienter som starter på opioider
- Pasienter som allerede behandles med opioider

Retningslinjen vil inngå i Metodebok for smerte

Mål for opioidbehandling ved langvarige smerter

- Bedre funksjon
- Bedre livskvalitet
- Økt forståelse/kunnskap om smerte og opioidbehandling
- Økt mestring

Rammer for opioidbehandling

- Ved opioidbehandling utover 12 uker:
  - Indikasjon vurderes av spesialist ved smerteklinikk/organspesialist på sykehus
- En individuell vurdering av pasientens samlede tilstand skal ligge til grunn
  - Ved relative kontraindikasjoner bør behandlingen drøftes i legemøte, tverrprofesjonelt team, pasient/pårørende
- Pasienten må få informasjon om mål: at forventet effekt er ikke smertefrihet, men økt funksjon, livskvalitet og mestring
- Behandlingsplan og avtale må utarbeides/foreligge
  - Videreføring av opioidbehandling må vurderes fortløpende mot behandlingsplan
- Andre medikamentelle og ikke-medikamentelle tilnærminger bør vurderes/igangsettes samtidig
- Tilstrebe laveste effektive dose:
  - Gir tilstrekkelig lindring, funksjon, livskvalitet, mestring
  - Gir minst mulig/tålelige bivirkninger

Relative indikasjoner for opioidbehandling av langvarig smerte

- Pasienten er ferdig utredet og smertetilstanden er avklart
- Alle andre aktuelle behandlingsmetoder, medikamentelle og ikke-medikamentelle, er tilstrekkelig forsøkt eller vurdert
- Forventet nytte av opioider overgår mulig risiko og skade etter samvalgsdialog

- Smerte har betydelig påvirkning på funksjon og livskvalitet
- Pasienten er villig til å følge behandlingsplanen
- Pasienten aksepterer gjeldende begrensninger i helsekrav til førerkort
- Pasienten har økt livskvalitet og bedre funksjon under pågående stabil opioidbehandling

Relative kontraindikasjoner

- Toleranseutvikling
- Opioidindusert hyperalgesi
- Avhengighet, nåværende og tidligere
- Uakseptable bivirkninger
- Alvorlige psykiske symptomer/tilstander

Absolutte kontraindikasjoner

- Tilfredsstillende ikke (lenger) blåreseptforskriften
- Ikke (lenger) dokumentert effekt på livskvalitet eller funksjon